

İslam İşbirliği Teşkilatı (İİT) Üye ve Gözlemci Devletlerin Anayasa ve Yüksek Mahkemeleri 1. Yargı Konferansı Açılışında Yaptığı Konuşma

Sayın Cumhurbaşkanım,

Değerli Misafirler,

Öncelikle sizleri en içten duygularımla, saygıyla selamlıyorum. Konferansımıza hoşgeldiniz diyor, teşekkürlerinizden dolayı zat-ı alinize ve tüm misafirlerimize şükranlarımı sunuyorum.

Bilindiği üzere, içinde bulunduğumuz “Muayede Salonu”, tarih boyunca çok önemli olaylara tanıklık etti. Bunlardan belki de en önemlisi, anayasacılık ve parlamento tarihimizin dönüm noktalarından biri olan Osmanlı Meclisi Mebusanının açılış törenidir.

Sultan II. Abdülhamid’in, 20 Mart 1877 tarihinde bu salonda okunan açılış nutku konferansımızın temasıyla yakından ilgilidir. Osmanlı Devletinde ilk kez toplanan Meclis’in açılışını yapmaktan duyduğu memnuniyeti ifade ettikten hemen sonra şunları söylemişti: “Hepinizin malumu olduğu üzere, devlet ve milletlerin gelişmesi, büyüklük ve kudreti ancak adalet vasıtasıyla olur. Devleti Aliyyemizin kuruluşundan itibaren kudret ve kuvvetinin dünyaya yayılması, hükümet işlerinde adalet ve tebaanın her sınıfının hak ve menfaatlerine riayet olunmasıyla gerçekleşti. Büyük ecdadımız Fatih Sultan Mehmed Han merhumun hürriyetin temini ile din ve mezhep serbestiyeti hakkında gösterdiği müsaadeler herkesin malumudur.”

Bu salonda o gün hazır bulunan Avrupa devletlerinin elçileri ile yüzde kırkı gayri müslimlerden oluşan Mebusan Meclisi üyeleri, Sultan Abdülhamid’in söylediklerini çok iyi anlamışlardı. Zira Sultan Fatih’in 1463 tarihli “Ahidname”si hepsinin malumuydu. Buna göre Bosnalı [Fransiskan] ruhbanlara ve kiliselerine hiç kimse dokunmayacak, ülkede güven içinde ve serbestçe yaşayacaklardı. Hiç kimse “kendilerine ve canlarına ve mallarına ve kiliselerine ve dışarıdan ülkeye gelenlerine” müdahale etmeyecek ve saldırıp onları incitmeyecekti.

Fatih’in temel hakları ileri düzeyde koruyan “Ahidname”sinden yaklaşık yüzyıl sonra Cenevre’de bu anlayışın tam zıddı bir uygulamanın trajik bir yansıması yaşanmıştır. Dini kanaatlerinden dolayı Miguel Servet adında bir İspanyol, sapkınlıkla suçlanmış, yargılama sonunda düşük ateşte kitaplarıyla birlikte yakılmak suretiyle ölüme mahkûm edilmiş ve cezası ibreti âlem için şehrin meydanında infaz edilmiştir.

Ancak, hemen belirtmek gerekir ki, ölümcül bağnazlığa karşı vicdanın sesini yükseltenler de her devirde ve her yerde olmuştur. Nitekim kendisi de bir din âlimi olan Castello, Servet’in yakılmasına

sebepler olan zihniyeti mahkûm eden bir manifesto yayınlamış ve tüm bu vahşetin Hz. İsa'ya mal edilmesini şu sözlerle eleştirmiştir: "Ah, yalnızca iblisin isteği ve icadı olabilecek böylesi şeyleri İsa'nın üzerine atmak, insanların ne alçakça cüreti!"

Malumları olduğu üzere geçmiş ders ve ibret almak içindir, oraya takılıp kalmak ve orada yaşamak için değil. Bugüne geldiğimizde de maalesef dünyanın dört bir yanında aynı vahşetin ve alçakça cüretin yansımalarını görüyoruz. Fanatizmin pençesinde kutsal adına ve onun adını kirletme pahasına işlenen cinayetler bugün de devam ediyor.

İstismar edilen kutsallar ve istismarcılar değişebilmekte, ancak bağnazlığın beslendiği kaynak aynı kalmaktadır. Biz ve öteki ayrımının sürekli yeniden üretilmesi, "öteki" olanın birlikte yaşanılacak değil yok edilecek bir varlık olarak görülmesi, kutsal adına yapılan kötülüklerin anası olmaya devam etmektedir.

"Öteki" ile sağlıklı bir ilişkinin kurulmasının önündeki en önemli engelin, bağnazlık olduğu, bunun da bugün özellikle Batı'da yabancı düşmanlığı, ırkçılık ve İslamofobi olarak ortaya çıktığı bilinmektedir. Hızla yayılan bu virüs, farklılıkların bir arada yaşaması için gerekli ortamı her geçen gün daha fazla zehirlemektedir.

Daha vahimi, insan hakları bakımından veba mesabesinde öldürücü olan bu hastalığı tedavi etmesi beklenenlerin tavrı da ne yazık ki hayal kırıklığına yol açabilmektedir. Batı'da özellikle yüksek mahkemelerin yabancı düşmanlığını ve İslamofobiye besleyecek yönde kararlar vermesi gerçekten endişe vericidir. Müslümanlara yönelik seyahat yasağını onaylayan, üniversitelerde uygulanan başörtüsü yasağını haklılaştıran, çalışanın başörtüsünden dolayı işten çıkarılmasını ayrımcılık olarak görmeyen ulusal ve uluslararası düzeydeki mahkeme kararları, İslamofobik politikaları tahkim etmiştir.

Sayın Cumhurbaşkanı,

İslam coğrafyasına baktığımızda da çok iyi bir manzara göremiyoruz. Kıyıya vuran çocuk cesetleri, açlıktan ölen çocukların bir deri bir kemik hali, bombalanmış bir kasabada yakınlarını yitirmiş ve eli yüzü kan içinde kalmış bir çocuğun korkudan donmuş bakışları vicdanlarımızı kanatmaya devam ediyor. Bu görüntüler, "kalbi sökülmüş bir çağ"da insanlığın suçüstü halidir.

Adı "barış" anlamına gelen ve Peygamberinin sıfatı "emin" olan bir dinin mensuplarının, bir kaç istisna dışında, yaşanan cinayetler, katliamlar ve haksızlıklar karşısında kuzuların sessizliğine bürünmesi gerçekten ibret vericidir. Diğer yandan İslam ülkelerinin, adalet, hukukun üstünlüğü, demokrasi, temel hak ve özgürlükler gibi alanlarda da iç açıcı bir durumda olduğu maalesef

söylenemez. Bu noktada özeleştiri yapmalı, hukukun üstünlüğü ve temel haklar gibi değerlerin korunması konusunda çok da parlak durumda olmadığımızı belirtmeliyiz.

Bu durumu en iyi ve açık şekilde anlatan kişi merhum Aliya İzzetbegoviç olmuştur. İslam Konferansı Teşkilatı'nın 1997 yılında Tahran'da düzenlediği toplantıda Aliya şöyle seslenmişti: "Çok açık konuştuğum için beni bağışlayın. Güzel yalanların yardımı olmaz, ama acı gerçekler bir ilaç olabilir... İslam en iyisi, ama biz en iyisi değiliz".

Aliya'nın bu sözlerinin, üzerinden yirmi yıl geçmesine rağmen, bugün de geçerli olması üzüntü vericidir. Bununla birlikte, belirtmek gerekir ki "biz en iyisiyiz" diyeceğimiz konular da bulunmaktadır. Kant, Levinas ve Derrida gibi Avrupalı düşünürlerin kafa yordukları "misafirlik hakkı" ve "misafirperverlik etiği" gibi düşüncelerin hayata geçirilmesi noktasında "biz en iyisiyiz". Bu düşünürlerin vatani olan coğrafyada mülteciler, ekmeklerine ortak olacak, yaşam ve zihin konforlarını bozacak diye tel örgülü sınırlardan içeri sokulmaması gereken tehlikeli "yaratık"lar olarak görülmektedir.

Buna karşılık ülkemiz, ruh köklerinde ve kültüründe bulunan "misafir rızkıyla ve bereketiyle gelir" anlayışıyla, milyonlarca mülteciye ev sahipliği yapmaktadır. Böylece Türkiye, lügatlarında "bereket" kelimesinin karşılığı olmayanların "misafirsevmezlik" politikası ve uygulamasının karşısında, tüm dünyaya örnek olacak bir misafirperverlik politikasını hayata geçirmektedir.

Değerli Misafirler,

Doğu'dan ve Batı'dan örneklerini verdiğimiz sorunlar ve içinde bulunduğumuz durum sadece ulusal düzeyde değil dünya düzeninde de bir değişimi zorunlu kılmaktadır. Bu değişimin yönü adalet ve hürriyettir. Hz. Ali'ye atfedilen güzel bir söz vardır. "Devletin dini adalet, adaletin devleti hürriyettir". Gerçekten de hürriyetin olmadığı yerde adalet, adaletin olmadığı yerde ise hiçbir ahlaki, siyasi veya toplumsal değer yoktur.

Hiç kuşkusuz adaletin günümüzdeki en önemli yansıması, ete kemiğe bürünmüş hali bireylerin temel hak ve özgürlükleridir. Bu hak ve özgürlükler, her birimizin insan haysiyetine uygun şekilde, insanca yaşaması için gerekli, vazgeçilmez ve devredilmez kazanımlardır.

Adaletin sağlanması ve temel hakların korunması noktasında en büyük sorumluluk mahkemelere düşmektedir. Bilhassa anayasallık denetimi yapan yüksek mahkemelerin varlık nedeni, hukukun üstünlüğünü sağlamak suretiyle temel hak ve özgürlükleri güvenceye almaktır.

Sayın Cumhurbaşkanı,

İslam ülkelerindeki yüksek mahkemelerin kendilerinden beklenen bu rolü hakkıyla yerine getirebilmesi için üç hususun önemli olduğu kanaatindeyim.

Birincisi, hukukun üstünlüğü, temel haklar ve hürriyetler bize yabancı olan, dışarıdan tevarüs ettiğimiz değerler değildir. Bunlar, adları ve zamanla aldıkları şekiller ne olursa olsun, adalet esaslı medeniyet ve kültür dünyamızın öz değerleridir. Örneğin Kur'an-ı Kerim'de "Ey iman edenler! Adaleti titizlikle ayakta tutan, kendiniz, ana-babanız ve akrabanız aleyhinde de olsa Allah için doğru şahitlik eden kimseler olun. Hislerinize uyup, adaletten sapmayın..." (4/135) şeklindeki ayet bile, tek başına, adalet eksenli bir anlayışı ortaya koymak bakımından yeterlidir.

Elbette kavramlar ve kurumlar tarihsel süreçte ve farklı coğrafyalarda farklı biçimler kazanır. Ancak adalet, hukuk devleti, temel hak ve özgürlükler, çoğulculuk, hoşgörü gibi evrensel değerler, bugün geldiğimiz noktada Doğu'nun ve Batı'nın ortak mirasıdır. Bu değerleri koruyan insan-odaklı bir hukuk kültürünü ve pratiğini geliştirerek gelecek nesillere aktarmak hepimizin, özellikle de yüksek mahkemelerin müşterek sorumluluğudur.

İkinci olarak, kuvvetler ayrılığı ilkesi hukukun üstünlüğü ile temel hak ve hürriyetlerin korunması için son derece önemlidir. Türk Anayasa Mahkemesinin kararlarında da vurgulandığı üzere, yasama, yürütme ve yargı yetkilerinin farklı ellerde olması anlamında kuvvetler ayrılığı, temel hak ve özgürlüklerin en önemli teminatlarından biridir.

Ancak belirtmek gerekir ki, kuvvetler ayrılığı, kuvvetler çatışması da değildir. Aslında hayatın birçok alanında geçerli olan "düello mu düet mi?" ikilemi burada da geçerlidir. Millet adına devlet yetkisi kullanan organların, milletin hak ve hukukunu birlikte korumaları için düelloya değil, düete ihtiyaçları vardır. Nitekim Anayasamız, kuvvetler ayrımının yasama, yürütme ve yargı organları arasında üstünlük sıralaması anlamına gelmediğini, bu organlar arasında medeni bir işbölümü ve işbirliğinden ibaret olduğunu belirtmektedir.

Üçüncü ve son olarak, yargının hukukun üstünlüğü ve temel hakları korumak için bağımsız ve tarafsız olması gerekir. Aksi takdirde yargının, yasama ve yürütme tasarruflarını hukuka uygunluk bakımından denetlemesi, bireysel hak ve özgürlükleri koruması imkânsız hale gelir.

Mecelle'de ifade edildiği gibi "Hâkim, beyn-el-hasmeyn adl ile me'murdur". Başka bir ifadeyle hâkim taraflara adaletle, eşit olarak muamele etmekle yükümlüdür. Bu da hâkimin bağımsız ve tarafsız olmasını gerektirir.

Aklı ve vicdanı hür olmayanların, omuzlarının üzerinde başkasının kafasını taşıyanların, dini de istismar ederek bu ülkeye ne büyük zararlar verdiğini hep birlikte yaşayarak gördük. İslam

coğrafyasının bu yaşananlardan ders çıkarması, bağımsız ve tarafsız yargıyı temin etmenin hayati derecede önemli olduğunu kavraması, gerekliliğin de ötesinde zorunluluk arz etmektedir.

Sayın Cumhurbaşkanım,

Değerli Misafirler,

Bugün bu tarihi mekânda bir ilk gerçekleşmektedir. Birleşmiş Milletler'den sonra en fazla üyeye sahip olan İslam İşbirliği Teşkilatı'na (İİT) üye devletlerin anayasa mahkemeleri, anayasa konseyleri ve benzeri görev yapan yüksek mahkemeleri ilk kez bir konferansta bir araya geliyor. Bunun yanında, üye olmayan birçok misafir ülkenin yüksek mahkemeleri ile bazı uluslararası kuruluş temsilcileri de aramızda bulunuyor.

Bu konferansı genel hatlarıyla ifade etmeye çalıştığım sorunları ve çözüm yollarını konuşmak için organize ettik. Konferansın amacı, mahkemelerimiz arasında bilgi ve tecrübe paylaşımını sağlamak, bilhassa hukukun üstünlüğü ve temel hakların korunması noktasında iyi uygulama örneklerini birlikte değerlendirmektir.

Alanında ilk olan bu konferansın kalıcı bir platformun oluşturulmasına da öncü olmasını umuyoruz. Bu kapsamda yüksek mahkemelerimiz arasında kurulacak bir yargı forumu, ortak hukuki sorunların tartışılması, mahkemelerin işleyişine dair konuların ele alınması, fikir alışverişi ve tecrübelerin paylaşılması için çok önemli bir fırsat sağlayacaktır. Esasen yüksek mahkemeler olarak, hukukun üstünlüğü ve temel haklar alanında karşılaştığımız sorunlara kalıcı çözümler bulmak, bu konuda taşıdığımız ağır sorumluluğun da bir gereğidir.

Bu vesileyle, aynı zamanda İslam İşbirliği Teşkilatı'nın dönem başkanlığını yapan Sayın Cumhurbaşkanımıza, tüm katılımcılara ve organizasyonda emeği geçen herkese katkılarından dolayı teşekkür ediyorum. Konferansın verimli ve başarılı geçmesini temenni ediyorum.

Sözlerime son vermeden, ruh köklerimizden Mevlâna Celâleddîn-i Rûmî'yi vuslatının 745. yılında rahmetle anıyorum. Aynı şekilde tüm şehitlerimizi ve bu tarihi mekanda hayata veda eden Cumhuriyetimizin kurucusu Gazi Mustafa Kemal Atatürk'ü rahmet ve minnetle anıyoruz.

Konuşmamı Mevlâna'nın sözleriyle tamamlamak istiyorum. Şöyle diyor: "İnsanın değeri neyle ölçülür, bilir misin? Aradığı şeyle... İnsan neyi ararsa ona layıktır".

Hukukun üstünlüğüne ve temel haklara dayanan adil bir dünya arayışıyla, hepinize saygılar sunuyorum.

Zühtü ARSLAN
Anayasa Mahkemesi Başkanı